

**KUOLISMAAN
KETTUSET
II**

Ensio Kettunen

Kuolismaan
Kettuset
II

Kansikuva:
Miikkulanvaaran kylä vuonna 1907 Samuli Paulaharjun kuvaamana ¹⁴.

Sisällysluettelo

1. ESIPUHE	5
2. SUKUNIMIEN HISTORIAA	7
3. ETUNIMIEN HISTORIAA	11
4. KETTUSTEN ASUTTAMIEN KYLIEN HISTORIAA	15
5. SUKUSEURAN HISTORIAA	25
6. MATINVAARALTA KUUksenVAARAAN	31
7. TUKINAJOSTA TAKSIN RATTIIN	37
7.1 MIIKKULANVAARALTA PATRIKKAAN.....	37
7.2 SODAN ALTA EVAKKOON.....	39
7.3 YHTEISELOA JA TYÖNTEKOA.....	39
8. OLKIPATJALTA OPPIKOULUUN	41
MUISTIKUVIA 1950-LUVUN ILOMANTSISTA.....	41
8.1 KESÄLLÄ KARJAMÖKILLÄ TALVELLA MAALIKYLÄSSÄ.....	41
8.2 KANSAKOULUN KATTO OLI KORKEALLA.....	43
8.3 KOTITÖITÄ JA PIKKU ILKEYKSIÄ.....	44
8.4 PANNAANKO POIKA OPPIKOULUUN?.....	45
8.5 MITÄ ENTISELLE SUURPERHEELLE NYT KUULUU?.....	46
9. MENKÄÄ. MINÄ JOHDATAN HEITÄ, KUN HE KULKEVAT RUKOILLEN	49
10. LAPSUUTENI KUUksenVAARASSA	53
10.1 ÖLJYLAMPUN VALOSSA.....	53
10.2 REMONTTIA JA RAKENTAMISTA.....	53
10.3 SIVISTYSTÄ JA ELÄMÄNTAITOA.....	56
10.4 OPPIPOJASTA OPETTAJAKSI.....	57
11. RUNONLAUSUNTA SUKUPOLVIEN SAATOSSA	59
11.1 RUNONLAULAJA PIETARI KETTUNEN.....	59
11.2 JUHANA KAINULAISEN RUNOJA.....	59
11.3 PIKKUTILAN EMÄNTÄ ILOMANTSISSA.....	59
11.4 PENTTI KUKKOSEN RUNOJA.....	62
11.5 ERKKI KETTUSEN RUNOJA.....	62
11.6 RUNOPERINTEEN JATKUMINEN.....	64
12. MATTS KETTUIN SUKULUETTELO	65
13. HENKILÖHAKEMISTO	292
14. MUIDEN ILOMANTSIN KETTUSTEN SUKULUETTELOT	300
14.1 JUHO KETTUSEN S. 1710 SUKU.....	300
14.2 PEHR KETTUSEN SUKU.....	309
14.3 OLLI KETTUSEN S.1671 SUKU.....	314
14.4 PAAVO KETTUSEN SUKU.....	319
15. LÄHDELUETTELO	343

1. ESIPUHE

Kuolismaan Kettuset sukuseura perustettiin vuonna 1996. Sukuumme kuuluvat Kettus-suvun jäsenet kokoontuivat kesäkuussa 1996 Parppeinvaaralla olevaan Runopirttiin ja seuraavana päivänä Petkeljärvelle. Tässä ensimmäisessä kokoontumisessa heräsi ajatus oman sukuseuran perustamiseksi. Ensimmäinen nimiehdotus oli Miikkulanvaaran Kettuset, joka myöhemmin muotoutui Kuolismaan Kettuset -nimeksi. Aika sukuseuran perustamiseen oli otollinen, koska tasan 300 vuotta aiemmin v. 1696 Matts Kettuini muutti asumaan Kuolismaan kylään. Muuton mahdollisia syitä lienevät olleet suuret nälkävuodet, verohelpotukset, uusien kaskimaiden etsintä tai pitäjän ortodoksisten alueiden luterilaistaminen. Kuolismaa oli ollut aiemmin ortodoksinen kylä ja poismuutto Venäjälle mahdollisti Matts Kettuini perheelle maata viljeltäväksi. Matinvaaran ja Miikkulanvaaran tilat sijaitsivat korkeilla vaaroilla ja olivat hyviä viljelypaikkoja uusille asukkaille.

Mistä sitten Kettuset muuttivat Ilomantsiin? Stolbovan rauhassa v. 1617 Ilomantsi liitettiin Ruotsin vallan alle. Uusien isäntien harjoittama ortodoksiväestön käännästyso luterilaiseksi, katovuodet ja verotus ajoivat Ilomantsin ortodoksiväestöä rajan taakse Venäjälle. Ruptuurisodan (1656-1658) jälkeen useat Ilomantsin kylät autioituivat. Lähtijöiden tilalle saapui uusia asukkaita Savosta, jopa Pohjanmaalta asti. Uudet asukkaat muuttivat entisiin ortodoksikyliin ja myös uusia kyliä syntyi Ilomantsiin. Luterilaisten määrän kasvaessa pitäjään perustettiin Ilomantsin luterilainen seurakunta v.1653. Ensimmäiseksi kirkkoherraksi pitäjään tuli Gregorius Marci Wardalius. Myöhemmin papistoon saatiin myös Kettusia, kun Samuel Kettunius saapui Ilomantsiin kappalaiseksi v. 1674. Lauri Saloheimo kertoo eräässä artikkelissaan seuraavasti: *”Kettunen on eräs kantasavolainen suku, joka jo uuden ajan alkaessa lienee kansoittanut mm. Kerimäen ja Rantasalmen pitäjii. Kettusten suvun joukkosiirron kuvaamiseksi ei riittä kirkonkirjat, vaan on turvauduttava 1600-luvun valtion-arkistossa säilytettäviin veroluetteloihin. Näiden mukaan ilmestyi Ilomantsiin 1680-luvulla kolme suvun jäsentä: Matti Kettunen, Petter Kettunen ja Paavo Kettunen. Kaikki nämä tulivat ”populeina” so. varattomina työmiehinä ja olisivat voineet olla vaikka veljeksiä, joskaan siitä ei ole mitään todisteita. Yhtä vähän tietoa on siitä, mistä he tulivat. Ensimmäisenä ilmestyy veroluetteloihin Matti Kettunen. Hän asui aluksi Koitereen rantamalla Larinlahdessa vuonna 1683 ja Kuoralahdessa vuonna 1685 siirtyäkseen pitäjän toisella laidalla sijaitsevaan Kuolismaan kylään vuoteen 1696 mennessä”.*

Matts Matinpoika Kettuini, sukumme kantaisä, löytyy ensimmäisen kerran historian kirjallisuudessa karanneiden luettelosta v. 1668 Rantasalmen Voinsalmen kylästä. Kettusia asui tuolloin Rantasalmella Woinsalmi 2 ja Woinsalmi 4 tiloilla. Mikä aiheutti Matin ”karkaamisen” Rantasalmelta? Tukiessani 1700-luvun alun Rantasalmen seurakunnan kirkonkirjoja, löytyi yllättävän paljon 1700-luvun alussa kuolleita sotilaita. Kuolemantapaukset johtuivat 1600-1700 vuosisadan vaiheessa pääasiallisesti erilaisista taudeista. Myös lapsikuolleisuus oli tuolloin suuri, joka johtui 1600-luvun loppupuolen nälkävuosista. Karkumatkan syynä lienee ollut sotaväen pakko-otot, veropakolaisuus tai nälkävuodet. Sotaväen pakko-ottoihin jouduttiin turvautumaan, kun kuolleiden tilalle ei saatu sotilaita ja muilla keinoilla miehiä ei saatu riittävästi riveihin. Pakko-otoista luovuttiin 1700-luvun alussa, kun perustettiin ns. ruotujakoiset joukko-osastot. Matti muutti Rantasalmelta Ilomantsiin n. 1670. Avioliiton hän on solminut n. v.1670, koska ensimmäinen lapsi Erik on syntynyt v.1671. Kirkonkirjoissa Matin nimi löytyy Ilomantsin Larinlahdessa v. 1683 ja v.1685. Seuravana Matti löytyy sukumme asuttamassa Kuolismaan kylästä suurena katovuonna v. 1696. Tämän jälkeen sukumme jäsenien määrä kasvaa Kuolismaassa ja sen lähikylien väestössä aina toiseen maailmansotaan saakka, jolloin Kuolismaan alue jäi rauhansopimuksella Neuvostoliiton, nykyisen Venäjän alueelle. Tässä Kuolismaan Kettusten toisessa sukukirjassa keskitytään Matts Kettuini sukuun ja hänen lastensa Kuolismaassa 1700-luvun alussa eläneiden Erik (s.1671) ja Matti (s.1674) Kettusten sukuluetteloihin. Kirjassa kerrotaan sukuseuramme historiikka ja muutamien Kettusten sukuhaarojen ihmisten elämästä ennen sotia ja sotien jälkeen. Kirjassa olevat kuvat on kerätty pääosin sukuseuramme jäsenien arkistoista. Kuolismaan Kettusten sukutietoja ovat olleet kokoamassa kirkonkirjoista, digiarkistosta ja muista historiakirjoista sekä sukumme jäseniltä Ensio Kettunen, Pentti Kukkonen, Ari Korpelainen ja Anne Ratilainen. Kiitän kaikkia, jotka ovat tukeneet tämän toisen sukukirjan kirjoitustyötä, antaneet valokuvia ja kirjallista aineistoa sukukirjaa varten. Kiitän sukukirjan oikoluvusta vaimoani Päivi Kettusta sekä Pertti Kettusta, Jaakko Kettusta ja Pentti Kukkosta.

2. SUKUNIMIEN HISTORIAA

Ensio Kettunen

Sukunimi on nimi, joka periytyy suvussa. Sukunimet ovat harvinaisempi ilmiö kuin etunimet, jotka tunnetaan kaikissa kulttuureissa. Suomen ensimmäinen sukunimen pakollistava laki, sukunimilaki, tuli voimaan vasta 1920. Pääosalla väestöä sukunimi kuitenkin oli ollut ennestään. Useimmissa länsimaissa sukunimi mainitaan yleensä etunimen jälkeen, mutta monissa aasialaisissa ja afrikkalaisissa kulttuureissa sukunimi mainitaan ennen etunimeä. Suomessa on eniten Virtasia, Korhosia, Niemisiä ja Mäkisiä, kutakin yli 20 000 henkeä. Kettusia on Suomessa noin 8 000 henkeä.

Savolainen sukunimistö, joihin sukunimemme Kettunen luetaan, näyttää valtaosaltaan olevan muinaiskarjalaista perua. Kauko Pirisen mukaan savolaiset nimet, joista osa on myös karjalaisperäisiä, ovat saaneet alkunsa mm. peto- ja riistaeläinten nimistä, kotieläimien nimistä, lintujen ja kalojen nimistä, sekä erilaisista paikkojen ja kasvien nimistä^{9, 10, 13}.

Tyypillisiä Pohjois-Karjalassa esiintyviä savolais- ja karjalaisperäisiä eläimien nimistä periytyviä sukunimiä ovat mm. Kettunen, Kukkonen, Karhunen, Karjunen, Kiiskinen, Kurki, Reponen, Lahnanen, Lampainen, Metso, Tarvainen (tarvas = hirvieläin), Tiainen, Saukkonen, Sikanen ja Sorsa.

Heimonimistä, paikannimistä tai kansanimistä lähtöisin olevia sukunimiä ovat mm. Hämäläinen, Jääskeläinen, Karjalainen, Kilpeläinen, Lappalainen, Ruokolainen, Ruotsalainen, Suomalainen, Kainulainen, Kemiläinen, Pulkkinen, Puumalainen, Turunen, Virolainen, Vepsäläinen ja Venäläinen

Ihmisen myönteisistä ja kielteisistä ominaisuuksia kuvaavia nimiä ovat mm. Hurskainen, Hyvärinen, Ikonen, Ilonen, Kaipainen, Teräväinen, Toivonen, Väkeväinen, Kammonen, Myöhänen, Sairanen, Turtiainen ja Utriainen.

Luontoon liittyviä sukunimiä ovat mm. Ahonen, Haapalainen, Hietanen, Jokelainen, Järveläinen, Katajainen, Kotilainen, Korpelainen, Koskinen, Kumpulainen, Lampinen, Lehtonen, Leppänen, Mäkeläinen, Pajunen, Peltonen, Syrjäläinen ja Vainio.

Ihmisen ulkomuotoon liittyviä sukunimiä ovat mm. Arpinen, Isonen, Kaksonen, Kaponen, Lihavainen, Mahonen, Partanen, Pitkänen, Pulliainen ja Turpeinen.

Ihmisten ikään, sukupuoleen, ammattiin ja yhteiskunnalliseen asemaan liittyviä sukunimiä ovat mm. Akkanen, Ukkonen, Poikanen, Vanhanen, Lukkarinen, Piispanen, Hyyryläinen, Herranen, Laulajainen, Parantainen, Hyytiäinen, Kääriäinen ja Tukiainen.

Raamatullisia sukunimiä ovat mm. Anttonen, Antikainen (Antonius), Ihannus, Jussilainen (Johannes), Luukkanen (Luukas), Nikolainen (Nikolaus), Paavilainen, Paavolainen (Paavali), Penttinen (Benedictus), Pietarinen (Pietari), Reijonen (Gregorius), Simonen (Simon), Tapanainen (Stefanus), Timonen (Timoteus), Tuomainen (Tuomas) ja Vilppinen (Filippos).

Mistä olemme saaneet sukunimeksemme Kettunen? Sukunimi on voinut syntyä Karjalassa käytetyistä eläinkunnan nimistä. Esimerkiksi esi-isämme on voinut olla kova ketunpyytäjä, kysymyksessä on ollut ihmisen viekkaus, oveluus tai jokin muu syy. Olipa syy mikä hyvänsä, olemme perineet sukunimemme esiläisiltämme. Sukunimemme säilyköön vielä satoja vuosia eteenkinpäin.

Suomen kielen murteiden ja itämerensuomalaisen kielten tutkija professori Lauri Kettunen (10.09.1885 - 26.02.1963) on todennut, että Kettuset niin kuin useimmat itäsuomalaiset suvut ovat tulleet nykyisille asuinsijoilleen Karjalan kautta. Laatokan Karjala ja Karjalan kannas ovat olleet ennen Suomen sisäosiin muuttota myös Kettus-suvun asuinsijoina. Kettusten emäpitäjänä mainitaan Suur-Lappee, joka on käsittänyt 1200 – 1300 – luvuilla koko silloisen asutun Itä-Suomen.

Käkisalmen läänin tuomiokirjakortistosta löytyy 1600-luvulta seuraavat Kettusten sukunimet: Ketteri, Kettin, Ketto, Kettoin, Kettolain, Kettonig, Kettonen, Kettu, Kettuin, Kettuinen, Kettuitar, Kettulain, Kettuilainen, Kettunen, Kettunus, Ketutar ja Ketzoin. Yleisin kortistossa esiintyvä Kettusiin liittyvä sukunimi on ollut Kettuin.

Kettu, Kettuinen ja Kettuim nimistä löytyy merkintöjä vanhoista asiakirjoista. Liedossa v. 1477 Erikii Kettula, Lounais-Suomessa Loimaalla v. 1507 vaikutti Per Laurisson Kettu ja Huittisissa v.1551 Hendrick Kettu. Kerimäellä v. 1500 - 1550 talonpoika Tuomas Kettunen, Uukuniemellä v.1618 Kurnilka Kättuieff ja Säyneisissä v. 1637 Olli Kettuim. Pohjois-Karjalassa Kontiolahdella v. 1620 - 1640 populi Maunu Kettuim, Tohmajärvellä v. 1631 Leuoeka Kettu, v.1632 Mijkula Kettu, Kiihtelysvaaran Keskijärvellä on vaikuttanut v. 1639 Levoska Riionpoika Kettu, Liperissä, v.1640 Olli Kettuinen, Kiteellä v. 1645 Kettun leski, Ilomantsissa v. 1681 kirkkoherra Samuel Kettunius, v. 1683 Paul Kettuim ja v.1685 Matts Kettuim, Outokummussa v. 1690 Petter Kettuim ja Kontiolahdella v. 1690 - 1710 Olli Kettuim.

Käkisalmen läänin tuomiokirjakortistosta löytyy Ilomantsin talonpoikaisukuun kuuluvia Kettusia:

Kettuim, Matz, Larinlahti Ilomantsi, Suojärvi, P 1685.02.26-28, 1685.03.02, gg4/42v-43/6

Kettuim, Pål, Viininiemi Ilomantsi, Suojärvi 1686.02.16-18, gg5/20/11

Kettuim, Pål, Kuifwasalmj Ilomantsi, Suojärvi, P 1689.10.15-19, gg8/216-223v/1

Kettuinen, Matz, Suowerkansuu Ilomantsi, Suojärvi 1686.02.16-18, gg5/19-19v/6

Kettunen, Pål, Wijnaniemi Ilomantsi 1678.09.13-14, gg2/1138/7

Ketutar, Caisa, Ilomantsi, Suojärvi 1684.02.29, 1684.03.01, gg3/60/30

Ketutar, Caisa, Sonkaja Ilomantsi, Suojärvi 1685.10.09-10, gg4/135/3

Kettuim, Märtn, Naattiselkä Ilomantsi, Suojärvi, P 1690.02.18-22, gg9/27v/10

Käkisalmen läänin tuomiokirjakortistosta löytyy Ilomantsin säätyläisten sukunimien luettelosta:

Kettonig, Samuel, coadjutor, Ilomantsi 1681.02.25-26,28, gg2/507/12.

KETTUSET SAVOSSA VUOSINA 1561 – 1690 (Lauri Salonheimon tutkimuksia)

Savon maantarkastuskirja 1561:

Antti Juva Hietajärvi	anekki 800
Pekka ” ”-	”-
Olli Juva Järvenpää	anekki 918
Antti Antinpoika Juva Taipale	anekki 928
Olli Vieremä Vieremä	anekki 1751
Paavo ”- ”-	”-

Hopeaveroluettelo 1571:

s. 57	Pekka Juva Hietajärvi
s. 57	Antti Juva Hietajärvi
s. 63	Olli Juva Järvenpää
s. 64	Her Anders Juva Taipale (Kettunius!)
s. 139	Mauno Heinävesi Karhilantaipale
s. 152	Olli Vieremä
s. 152	Paavo Vieremä

Autioluetteloista, mahdollisia karkureita

Antti Antinp Varkaus 1581 - 6537:33v
Kettunen Antti Juva Mäkiöinen 1581 - 6534:14v
Kettunen Antti Sääminki Iitlahti lois 1577 /6503.34
Kettunen Heikki Rantasalmi Lautakotalahti 1597 /6662:22
Kettunen Lauri Juva Mäkiöinen 1581 /6534:14v
Kettunen Matti Kuhmo Lammasjärvi 1614 /483Fl:24
Kettunen Matti Sääminki Iitlahti seppä 1577 /6503:33v
Kettunen Matti Visulahti Norola 1576 /6496:2v
Kettunen Mauno Joroinen Keriharju 1601 /6685:19v

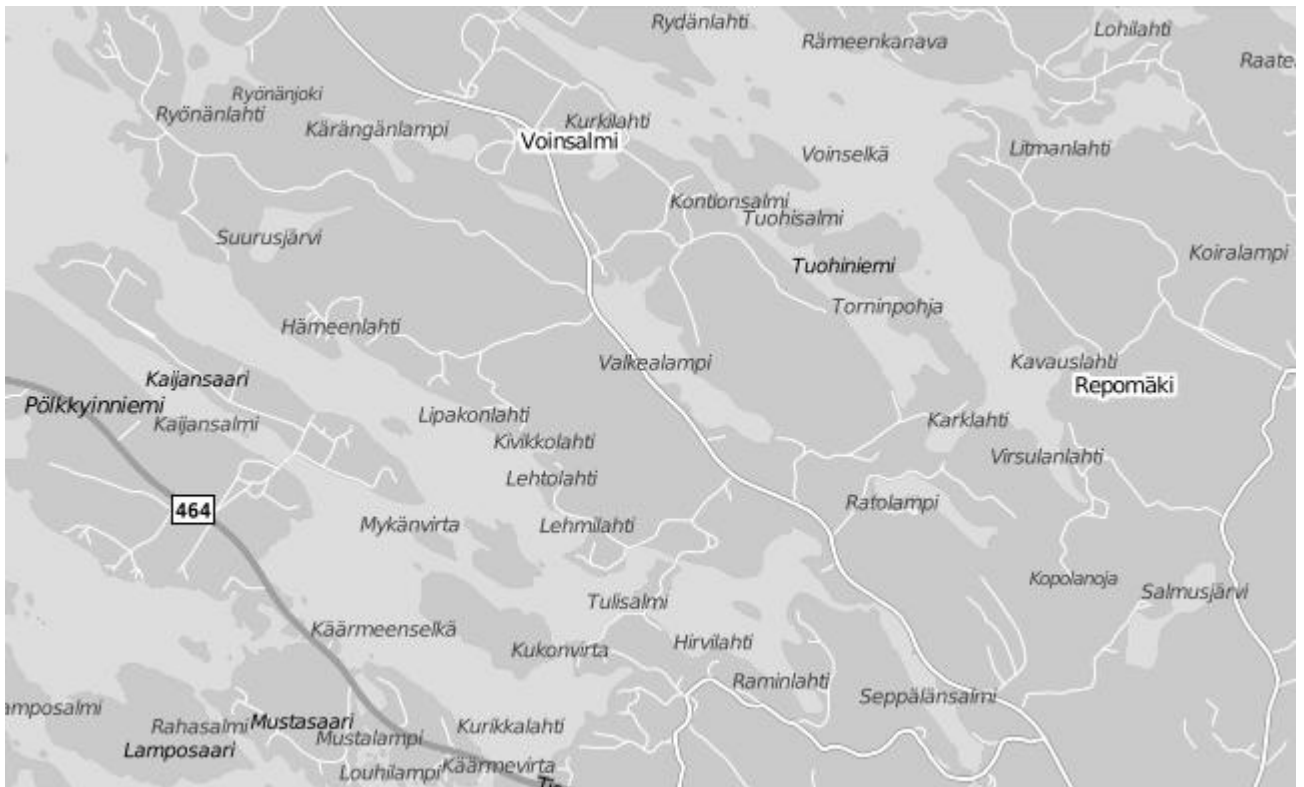
Kettunen Mauno Rantasalmi 1601 /6685:14
Kettunen Olli Kuopio Savilahti 1601 /6685:11v
Kettunen Olli Rantasalmi Lautakotalahti 1597 /6662:22v
Kettunen Paavo Rantasalmi Lautakotalahti 1597 /6662:22v
Kettunen Pekka Juhonp Anttola Pitkälähti 1598 /6666:5
Kettunen Pekka Kangaslampi Harjuranta 1597 /6662:21
Kettunen Pekka Ollinp Rantasalmi Lautakotalahti 1597 /6662:22v
Kettunen Pekka Paavonp Rantasalmi Voinsalmi 1581 /6537:34v
Kettunen Pekka Pekanp Rantasalmi Osikonmäki 1597 /6662:21v
Kettunen Pekka Pekanp Rantasalmi Voinsalmi 1581 /6537:34v
Kettunen Tuomas Kuhmo Lammasjärvi 1614 /483Fl:24

Savosta 1620-1690 karanneita

Antti Kuopio 1640 Kaavi Kalaniemi 1645-51 /rulla 1642:12: 34v, 9666:250-1
Heikki Paavonp Leppävirta Saijanlahti 1627 Kesälahti Villala 1638-41 /F Kam. 109, 417: 158v, 9646:41
Juho Juva 1633 /475:431
Lauri Paavonp Kuopio 1627-40 Inkeri tai Käkisalmen lääni, Inkere Lankila /417:159, rulla 1642:12:35v, 9658:812
Matti Paavonp Rantasalmi 1630 Hammaslahti 1631-49 /rekr.r 609d-e, 6125a:119
Mauno Maunonp Rantasalmi 1631 /455:470v
Mauno Ollinp Rantasalmi 1631 /455:470v
Mauno Paavonp Rantasalmi 1637 /8553:612v
Nuutti Erkinp Mäntyharju Toivola 1630 Häme /rekr.r 609d-e
Olli Laurinp Rantasalmi Heinävesi 1633-5 Voinsalmi 1636 /6889:726g, 6895:357v
Olli Leppävirta Kotalahti 1628 Liperi Roukalahti 1648-51 /oo 2:750, 9676:319
Olli Paavonp Iisalmi (Vieremä!) 1635 Säyneinen 1637-40 /6889:726, 1637:238
Paavo Nilsii 1627 Rautavaara Ylikeyrittä 1637-51 /417:158v, 1637:258
Pekka Antinp Juva Koikkala 1636 Kuhmo Korpisalmi 1654 /6895: 365bv, 9138:246v
Pekka Kuopio Hirvilahti 1635 Säyneinen Siikajärvi 1642 /6889:726a, 9654:103
Pekka Rantasalmi 1629-35 /438:527
Yrjö Leppävirta Saijanlahti 1628 Venäjä /F Kam 109
Antti Kuopio 1685 Liperi 1685 Kaavi Kortteinen 1690 /oo6:192/1686, 9766:1198
Heikki Tahvonp Rantasalmi Repomäki pako 1668 Värtsilä 1681 karkoitus, Impilahti /8663:910, 9739:558:
Lauri Matinp Juva Hietajärvi pako 1669 /Reduktiokoll Erik Jesperinp p.170
Matti Matinp Rantasalmi Voinsalmi 1668 Ilomantsi Kuoralahdi 1685 Kuolismaa 1696 /8656:, 9749:, 9790:
Matti on Kuolismaan Kettusten kantaisä!
Mauno Rantasalmi Repomäki 1656 /8622: 1421v
Olli Antinp Vieremä 1677 Kontiolahti Lehmo 1681-96 /Br., 9739:605
Pekka Heinävesi Koivumäki 1656 Kitee Kiteenlahti 1673-85 /8622:1421v, gg 1:142
Pertti Kerimäki Ruokojärvi 1695 Rantasalmi Parkunmäki /oo8:94/1695
Tuomas Paavonp Mäntyharju Saviniemi 1674 /8671:

Antti Kettusen sukua

Kettunen Antti Kaavi 1645-51 Kuopio 1640 /rulla 1642:12:34 v, 9666:250-1
Heikki Paavonp Kesälahti Villala 1638-41 Juankoski Vehkasaari 1627 417:158v, 9646: 41, 9652:
Martti Ollinp Säyneinen 1648-51 9676:97
Matti Paavonp Hammaslahti 1631-48 Rantasalmi 1630 /rekr.r 609d-e, 6125a:119
Mauno Pielisensuu 1641-2 Rantasalmi 1637 /8553 :612v, 9652:103v, 9654:82v
Olli Liperi Roukalahti 1648-51 Leppävirta Kotalahti 1628 oo 2:750, 9676:93
Olli Paavonp Säyneinen 1637-40 lki 1645-6 Iisalmi 1635 6889:726, 1637:238:, 9666: 251
Paavo Rautavaara Ylikeyrittä 1637-51 Nilsii 1627 417:158v, 1637:258
Paavo Säyneinen Siikajärvi 1642 9654:22v
Pekka Säyneinen Siikajärvi 1642 Kuopio Hirvilahti 1635 6889:726a, 9654:22v
Sippo Rautavaara Tiilikka 1639 Säyneinen 1641-51 /Rossaml.38:519, 9652:68v

Matts Matinpoika Kettusen syntymäpaikka Voinsalmen kylä, Rantasalmella.